

ศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอม ของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย
Saddha and Worship of PhraThat 9 Jom of the Buddhists in Chiang Rai

พรศิริ ณะสังข์ Pornsiri Thanasanka

พระครูประวิตรวราญยุต Phrakrupavitvaranuyut

พูนชัย ปันธิยะ Phoonchai Punthiya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Chiang mai Campus

saman2507@gmail.com

Received 24/06/2023

Revised 11/12/2023

Accepted 20/12/2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. ศึกษาศรัทธาและการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา 2. ศึกษาศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย และ 3. วิเคราะห์ศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 54 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นศรัทธาที่มีปัญญากำกับที่เรียกว่าศรัทธาญาณสัมปยุต คือ การเชื่อในพระปรีชาญาณการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่าตถาคตโพธิสัทธา ส่วนการบูชาในพระพุทธศาสนา มี 2 อย่าง คือ 1) อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ และ 2) ธรรมบูชา คือ การบูชาด้วยการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอน

2. ศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอม ของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย ในอดีตชาวเชียงราย มีศรัทธาร่วมกัน สร้างองค์พระธาตุ ได้แก่ พระธาตุ 4 องค์ พระธาตุ 5 องค์ และพระธาตุ 9 จอม ประเพณีบูชาพระธาตุประจำปีพระธาตุ 9 จอม จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ประเพณีขึ้นพระธาตุ” มีการเวียนเทียนรอบพระธาตุ 3 รอบ นั่งสวดมนต์ ไหว้พระธาตุ สรงน้ำพระธาตุ ห่มผ้าพระธาตุ ส่วนเครื่องบูชาจะมีดอกไม้ ธูป เทียน เป็นหลัก

3. วิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธในจังหวัดเชียงรายที่มีต่อพระธาตุ 9 จอม มีศรัทธาและการบูชาหลายด้าน คือ 1) ศรัทธาและบูชาในฐานะเป็นเครื่องมือสืบทอดอายุกาลแห่งพระพุทธศาสนา 2)

ศรัทธาและบูชาเพื่อเป็นการเสริมสร้างบารมีแก่พระมหากษัตริย์ (ในอดีต) และผู้นำทุกระดับ (ในปัจจุบัน) 3) ศรัทธาและบูชาในฐานะที่เป็นที่พึ่งทางใจ 4) ศรัทธาและบูชาในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดประเพณีในท้องถิ่น 5) ศรัทธาและบูชาในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้แก่ชุมชน

คำสำคัญ : ศรัทธา, การบูชา, พระธาตุ 9 จอม, ชาวพุทธจังหวัดเชียงราย

Abstract

This research article has 3 objectives: 1. Study Saddha and worship of the relics of Buddhism, 2. Study Saddha and worship of the 9 Jom Relics of Buddhists in Chiang Rai Province, and 3. Analyze Saddha and worship Phra That 9 Jom of Buddhists in Chiang Rai Province. It is qualitative research. Key informants totaling 54 people.

The results of the research found that:

1. Saddha in Buddhism, is faith that is directed by wisdom called Satthañānasampayut, that is, believing in the Buddha's enlightenment wisdom is called Tathagata Bodhisattva. As for worship in Buddhism, there are 2 types: 1) Amis worship, which is worship with material objects, and 2) Dhamma worship, which is worship by following the Dhamma teachings.

2. Saddha and worship of the Phrathat 9 Jom of Buddhists in Chiang Rai Province. In the past, Chiang Rai people had faith together. Create the Phra That, namely Phra That 4, Phra That 5, and Phra That 9 Jom. The annual tradition of worshipping the relics, Phra That 9 Jom, is therefore also called the “tradition of raising the relics”, with a candlelight procession around. Phra That 3 times, sit and pray, pay homage to the Phra That, pour water on the Phra That, cover the Phra That with cloth. As for offerings, there are mainly flowers, incense sticks, and candles.

3. Analyze the Saddha of Buddhists in Chiang Rai Province towards Phra That 9 Jom, having faith and worship in many aspects: 1) Saddha and worship as a tool for perpetuating the age of Buddhism, 2) Saddha and worship to reinforce Create merit for the king (in the past) and leaders at all levels. (at present), 3) Saddha and worship as a

spiritual refuge, 4) Saddha and worship as the source of local traditions, 5) Saddha and worship as a cultural tourist attraction, and income generation. Given to the community.

Keywords: Saddha, Worship, PhraThat Kaojom, Buddhists in Chiang Rai

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ มากกว่าร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ถึงการเข้ามาของพระพุทธศาสนา หลังพุทธกาลประมาณ 300 ปี ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้ครองแคว้นมคธ โดยโปรดให้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 3 ครั้นเสร็จสิ้นการสังคายนา ได้ทรงส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาคต่าง ๆ รวม 9 สาย และโปรดให้อัญเชิญ พระสารีริกธาตุไปประดิษฐานในดินแดนที่เผยแผ่นั้นด้วย (สมหมาย เปรมจิตต์และคณะ, 2524) 1 ใน 9 สายนั้นสมณทูตได้เดินทางเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิ โดยมีพระโสณะ และพระอุตตระเป็นหัวหน้าคณะสมณทูต (วิ.มหา.อ. (ไทย) 1/1/112-113)

จากการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของคณะสมณทูต ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธาและนิยมสักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุเป็นอย่างมาก การบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นคำสอนที่สำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในมงคลสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่ทวยเทพทั้งหลายว่า “บูชา จ ปุชณียานํ เอตม มงคลมุตตม” แปลว่า การบูชาคนที่ควรบูชานี้เป็นมงคลสูงสุด (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/3/7) นอกจากนี้ยังมีพุทธดำรัสถึง ฎุปรหกบุคคล คือ ผู้ที่ควรสร้างสถูปถวาย 4 จำพวก ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระเจ้าจักรพรรดิโดยทรงตรัสถึงอานิสงส์ของการสร้างสถูป และการสักการะพระบรมสารีริกธาตุว่า “ชนเป็นอันมากทำจิตใจให้เลื่อมใสด้วยคิดว่านี้เป็นสถูปของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระเจ้าจักรพรรดิ พวกเขาทำจิตใจให้เลื่อมใสในสถูปนั้นหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ” (ที.ม. (ไทย) 10/206/153)

แนวคิดการบูชาพระธาตุในประเทศไทย เกิดขึ้นพร้อมกับการเข้ามาของพระพุทธศาสนา โดยมีความศรัทธาเรื่องการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าและต้องการแสดงออกเพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์ทำให้เกิดคตินิยมการสร้างพระธาตุอย่างแพร่หลายไปทั่วภูมิภาคของประเทศ ในดินแดนล้านนาที่เช่นกัน พระธาตุสำคัญ ๆ อาทิ พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุช่อแฮจังหวัดแพร่ พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน พระธาตุก่องหมูจังหวัดแม่ฮ่องสอน พระธาตุจอมทองจังหวัดพะเยาและ พระธาตุดอยตุงจังหวัดเชียงราย เป็นต้น พระธาตุเหล่านี้มีความสำคัญและทรงคุณค่า เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน มีการปฏิบัติบูชาสืบต่อ ๆ กันมา จนกลายเป็นประเพณีบูชาพระธาตุในแต่ละแห่งเป็นประจำทุกปีมีพิธีกรรมตามความเชื่อ จนเป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่น ภายในจังหวัดเชียงรายก็เช่นเดียวกัน จากการศึกษาและสำรวจ พบว่า มีการสร้างพระธาตุมากมายหลายแห่ง กระจายกระจายทั่วพื้นที่มีทั้งเก่าและใหม่ ซึ่งบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ทำให้ปัจจุบันเกิดความนิยมในการสักการบูชาศาสนาวัตถุและ ศาสนสถานจำนวน 9 แห่ง คือ 1.พระธาตุดอยจอมทอง 2.พระธาตุจอมสัก 3.พระธาตุจอมหมอกแก้ว 4.พระธาตุจอมแจ้ง 5.พระธาตุดอยจอมผ่อ 6.พระธาตุจอมแว่ 7.พระธาตุจอมจ้อ 8.พระธาตุจอมกิติและ 9.พระธาตุจอมจันทร์ที่เป็นมงคลนามอันเกิดจากนโยบายของภาครัฐกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย โดยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการคัดสรรพระธาตุที่มีประวัติความเป็นมา มีความสำคัญในแต่ละพื้นที่แล้วกำหนดเป็นกิจกรรมการบูชาพระธาตุ 9 จอม กลายเป็นกระแสการบูชาพระธาตุที่เน้นไปที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้คนต่างถิ่นเข้ามาบูชาก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม จารีตและประเพณีสามารถหลอมรวมจิตใจพุทธศาสนิกชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประกอบกับคติความเชื่อของบรรพบุรุษล้านนา ที่เชื่อกันว่า การได้ไปนมัสการพระธาตุ 9 แห่ง จะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคล อยู่เย็นเป็นสุข หรือตามคติล้านนาว่าอายุดีกินหวาน จึงเกิดความนิยมสักการบูชาพระธาตุ 9 จอม

อย่างไรก็ดีการเข้าถึงการบูชาพระธาตุ 9 จอมของคนต่างถิ่น ที่ไม่ทราบประวัติความเป็นมาหรือตำนานความเชื่อต่าง ๆ ขององค์พระธาตุ ทำให้ขาดการตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของพระธาตุแต่ละแห่ง ขาดความรู้ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างกำลังศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาที่ต้องกำกับด้วยปัญญาเสมอ ทำให้คุณค่าที่แท้จริงในทางพุทธศาสนาแปรเปลี่ยนไป การสักการบูชาพระธาตุ 9 จอมของพุทธศาสนิกชนรุ่นใหม่ อาจทำให้คตินิยมความเชื่อดั้งเดิมถูกเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวางไม่มีที่สิ้นสุดและส่งผลกระทบต่อความตั้งมั่นของพระพุทธศาสนา ในดินแดนล้านนาและจังหวัดเชียงราย พุทธศาสนิกชนมีแนวโน้มการบูชาไปในทิศทางของการบนบานศาลกล่าว เชื่อในอำนาจดลบันดาล ความศักดิ์สิทธิ์ และปรากฏการณ์เชิงปาฏิหาริย์ซึ่งขัดต่อหลักคำสอนของพระ

พุทธองค์อันเป็นศาสนาแบบอเทวนิยม (theism) หากปล่อยให้เป็นไปโดยไม่แก้ไขความตั้งมั่นของ พระพุทธศาสนาย่อมสิ้นคลอนไปด้วย

ดังนั้น จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงมีความน่าสนใจที่จะค้นหาคำตอบ ว่า การบูชาพระธาตุที่ถูกตั้งในพระพุทธศาสนา คืออะไร เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาเป็นแนวทางและ ปรับเข้ากับการบูชาพระธาตุของทั้ง 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงรายที่กระทำกันในปัจจุบัน พระธาตุนั้นมีคุณค่าต่อชาวพุทธในดินแดนของจังหวัดเชียงรายอย่างไร ประชาชนชาวพุทธในแต่ละ ท้องถิ่นที่เคารพบูชาพระธาตุทั้ง 9 จอมนั้น มีความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุอย่างไร มีเหตุ ปัจจัยอะไรทำให้เกิดความเชื่อเช่นนั้น และความเชื่อนั้น มีความแตกต่างหรือสอดคล้องกับหลักการ บูชาในพระพุทธศาสนา มากน้อยหรือไม่อย่างไรแนวคิด จุดมุ่งหมายและวิธีการบูชาพระธาตุทั้ง 9 จอม ของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย มีผลกระทบการเปลี่ยนแปลงในด้านใดบ้าง ในเรื่องของความ เชื่อ แนวทางวิธีการแก้ไขผลกระทบที่เหมาะสมในการบูชาพระธาตุควรเป็นอย่างไร เพื่อหาคำตอบ ที่เป็นประโยชน์ต่อชาวพุทธโดยทั่วไปหรือชาวพุทธที่ศรัทธาต่อการบูชาพระธาตุทั้ง 9 จอมใน จังหวัดเชียงราย และเป็นผลที่ดีต่อการบริหารจัดการต่อพระธาตุในแต่ละจอมทั้ง 9 จอมอย่าง เหมาะสม การค้นคว้าให้รู้ถึงสภาพปัญหาในการบูชาพระธาตุ 9 จอม เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้นำ ข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการวางแผนแก้ไขปัญหา และประชาชนชาวเชียงรายก็จะได้ ทราบข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้อง อีกประการหนึ่งเมื่อประชาชนโดยทั่วไปเข้าไปสัมผัสสัมพันธ์กับพระ ธาตุในแต่ละที่ทั้ง 9 จอมแล้ว จะได้ปฏิบัติตนต่อการเคารพบูชาพระธาตุให้ถูกต้องเหมาะสมตาม หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้และสามารถปรับเปลี่ยนการบูชาพระธาตุ 9 จอมให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยไม่ขัดกับหลักการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศรัทธาและการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อวิเคราะห์ศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็น ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงเรื่องศรัทธาและการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา ทำการศึกษาเกี่ยวกับศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย และวิเคราะห์ศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย

2. ขอบเขตด้านเอกสารศึกษาดังต่อไปนี้

1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และคัมภีร์อรรถกถา 2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำนานพระธาตุเจดีย์ พระบรมธาตุกรุงเทพฯ ตำนานพระพุทธเจ้าเลียบโลก และตำราที่เกี่ยวกับเรื่องพระธาตุในภาคเหนือ เป็นต้น

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษาพระธาตุ 9 จอม ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ดังนี้

1) พระธาตุคุดอยจอมทอง ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุคุดอยจอมทอง ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย

2) พระธาตุจอมสัก ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุจอมสัก บ้านเหล่าพัฒนา ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมืองเชียงราย

3) พระธาตุจอมหมอกแก้ว ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุจอมหมอกแก้ว บ้านดงมะเฟือง ตำบลจอมหมอกแก้ว อำเภอแม่ลาว

4) พระธาตุจอมแจ้ง ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุจอมแจ้ง ตำบลแม่สรวย อำเภอแม่สรวย

5) พระธาตุคุดอยจอมผ่อ ตั้งอยู่ ณ วัดอรัญญวิเวกคีรี บ้านดงหลายหน้า ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า

6) พระธาตุจอมแ่ว ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุจอมแ่ว บ้านดอนตัน ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน

7) พระธาตุจอมจ้อ ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุจอมจ้อ ตำบลเวียง อำเภอเทิง

8) พระธาตุจอมกิตติตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุจอมกิตติ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน

9) พระธาตุจอมจันท์ตั้งอยู่ ณ วัดจอมจันท์ บ้านจอมจันท์ ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน

4. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรได้แก่ พระภิกษุสงฆ์มีคณา (ปูจวนวัด) ประชาชนท้องถิ่น และประชาชนผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระธาตุ 9 จอม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1) เจ้าอาวาส จาก 9 วัด

จำนวน 9 รูป

2) ประชาชนท้องถิ่น จาก 9 ชุมชน จำนวน 9 คน

3) มัคทายก (ปู่จ่านวัด) จาก 9 วัด จำนวน 9 คน

4) ประชาชนและผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระธาตุ 9 จอม จำนวน 27 คน

รวมประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 54 รูป/คน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย

1) แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Field Note & Personal field Note)

ปากกา กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง คอมพิวเตอร์ที่บันทึกข้อมูล

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ-สกุล อายุ อาชีพ ภูมิลำเนา

ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพระธาตุในพระพุทธศาสนา เช่น ความเป็นมาของพระธาตุ วิธีการบูชาพระธาตุ อานิสงส์การบูชาพระธาตุ

ตอนที่ 3 ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุ 9 จอม เช่น ประวัติ อานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ อานิสงส์ เป็นต้น

ตอนที่ 4 การบูชาและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุในแต่ละพื้นที่ที่ต้องการศึกษา เช่น จุดประสงค์การบูชา วิธีการบูชา สิ่งของที่ใช้บูชา เป็นต้น ตอนที่ 5 ความสำคัญและอิทธิพลของพิธีกรรมการบูชาพระธาตุที่มีต่อชุมชนในแต่ละพื้นที่ เช่น ความเคารพศรัทธาเลื่อมใส อิทธิพลความเชื่อต่อบุคคลและต่อชุมชน เป็นต้น

เมื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เสร็จแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามนั้นมาพิจารณาทบทวนอีกครั้งเพื่อหาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อที่จะได้นำข้อเสนอแนะและข้อวิพากษ์วิจารณ์ของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

6. วิธีการรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลเอกสาร ได้ศึกษาเอกสารตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย

2) ข้อมูลภาคสนาม กระบวนการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพุทธในจังหวัดเชียงรายและชาวพุทธทั่วไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Thematic Analysis) โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาเรียบเรียงให้เป็นระเบียบ พร้อมทั้งจะนำไปวิเคราะห์ โดยการให้ความหมายแก่ข้อมูลอาศัยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้นให้เป็นข้อความที่สื่อความหมาย นำความหมายที่ให้ไว้ไปจัด

หมวดหมู่และนำมาตีความสร้างข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ เพื่อนำข้อสรุปนั้นมาตรวจสอบและยืนยันความถูกต้อง เชื่อถือได้แล้วสรุปรวบรวมให้ได้องค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาศรัทธาและการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา พบว่า ความศรัทธาในบริบทของพระพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญกับปัญญาเป็นหลัก ศรัทธาเป็นเพียงหลักธรรมเบื้องต้นที่นำไปสู่ความสำคัญกับสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยปัญญากำกับความเชื่อนั้นให้เป็นความเชื่อที่ถูกต้อง ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ในการจัดการความทุกข์โดยตนเอง ศรัทธาในพระพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม คือ เชื่อว่าทำดีได้ดี ผลกรรมเกิดจากการกระทำ กรรมที่บุคคลนั้นทำย่อมส่งผลต่อบุคคลนั้นเองและเชื่อในพระปัญญาของพระพุทธเจ้าที่ทรงเห็นว่ามนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง สามารถรับรู้ความจริงในชีวิตและธรรมชาติสามารถพ้นทุกข์ได้ด้วยปัญญาและความพากเพียรของตนเอง

การบูชาในพระพุทธศาสนามี 2 ลักษณะ คือ อามิสบูชาและปฏิบัติบูชาหรือธรรมบูชา โดยอามิสบูชาเป็นการบูชาพระธาตุด้วยดอกไม้ของหอมและวัตถุต่างๆหรือการทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ส่วนปฏิบัติบูชาหรือธรรมบูชา คือ การปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยเป็นไปตามหลักไตรสิกขา คือ การบำเพ็ญตนในการรักษาศีลเจริญภาวนาส่งผลให้เกิดศีลสมาธิและปัญญาเป็นการแสดงออกถึงการปฏิบัติที่อยู่ในร่องรอยของหลักธรรมและแสดงออกถึงสภาพจิตใจได้รับการพัฒนาโดยตระหนักถึงคุณค่าของพระรัตนตรัยต่อพระบรมสารีริกธาตุต่อสถานที่อันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และต่อสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยเปรียบเหมือนเอาพระธาตุเป็นสรณะ เป็นที่พึ่งที่ระลึก เป็นเครื่องมือให้เกิดสามัคคีธรรมในสังคมไปสู่การพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม ก่อเกิดอานิสงส์แห่งการบูชามากมาย เป็นการช่วยต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยิ่งขึ้นไป การบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่อรำลึกถึงพระพุทธเจ้า เพื่อรักษาจารีตประเพณีและเพื่อบุญกุศลเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย พบว่า ศรัทธาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย พบว่า ชาวเชียงราย(ทั้งในอดีตและปัจจุบัน) มีศรัทธาร่วมกันสร้างองค์พระธาตุและวัดที่พระธาตุนั้นตั้งอยู่ ตามตำนานและประวัติของพระธาตุ 9 จอม นั้น ปรากฏว่าพระธาตุจำนวน 4 องค์ คือ พระธาตุดอยจอมทอง พระธาตุดอยมสัก

พระธาตุจอมกิติ และพระธาตุจอมแก้ว เป็นพระธาตุและวัดที่เก่าแก่สร้างโดยเจ้าเมืองร่วมกับพสกนิกรในปกครองของพระองค์ร่วมกันสร้างและร่วมกันบูรณะดูแลมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนพระธาตุอีก 5 องค์ คือ พระธาตุจอมแจ้ง พระธาตุจอมจ้อ พระธาตุจอมผ่อ พระธาตุจอมจันทร์ และพระธาตุจอมหมอกแก้วนั้น สร้างโดยพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน จึงเป็นพระธาตุของชาวบ้านโดยแท้จริง ตามตำนานปรากฏว่าพระธาตุจำนวน 8 องค์ คือ พระธาตุดอยจอมทอง พระธาตุจอมสัก พระธาตุจอมกิติ พระธาตุจอมแก้ว พระธาตุจอมแจ้ง พระธาตุจอมจ้อ พระธาตุจอมผ่อ และพระธาตุจอมจันทร์ เป็นพระธาตุที่บรรจุพระเกศาธาตุ พระนลาฏธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุ (ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเป็นอวัยวะส่วนไหนของพระพุทธองค์) แต่สำหรับพระธาตุจอมหมอกแก้วเป็นที่บรรจุอัฐิของเจ้าเมืองโบราณที่ไม่ปรากฏประวัติว่าเป็นเจ้าเมืองล้านนาราชวงศ์ใดแต่ก็ถือได้ว่าเป็น “อุปรหุคคัล” ประเภทที่ 4 พระจักรพรรดิ พระราชา พระมหากษัตริย์ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2550 สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฒโน) ได้ประทานพระบรมสารีริกธาตุมาให้วัดพระธาตุจอมหมอกแก้ว ทางวัดได้ทำการบรรจุพระธาตุดังกล่าวลงในองค์พระเจดีย์ในปีต่อมา บัดนี้จึงกล่าวได้ว่าพระธาตุจอมหมอกแก้วเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธองค์ ดังเช่น พระธาตุ 9 จอมองค์อื่น ๆ ความศรัทธาดังกล่าวเป็น “ศรัทธาญาณสัมปยุต” กล่าวคือ การบูชาองค์พระธาตุเป็นศรัทธาขั้นพื้นฐานต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ตถาโพธิสัตว์ การเชื่อในพระปัญญาเป็นเครื่องตรัสรู้ ทั้งนี้เป็นพื้นฐานเพื่อที่จะก้าวไปสู่การมุ่งการปฏิบัติธรรมขั้นต้น คือ การรักษาศีล ปฏิบัติธรรมระดับกลาง คือ สมาธิ และมุ่งสู่การปฏิบัติธรรมขั้นสูง (ภาวนา) จนเกิดปัญญาสู่ความหลุดพ้นอันเป็นที่สุดแห่งพระพุทธศาสนา ส่วนการบูชาพระธาตุนั้น เนื่องจากพระธาตุ 9 จอมในจังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่บนดอยซึ่งเป็นที่สูง พระธาตุบางองค์ตั้งอยู่บนยอดดอยสูงชันมาก ดังนั้น ประเพณีบูชาพระธาตุประจำปีพระธาตุ 9 จอม จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ประเพณีขึ้นพระธาตุ” เมื่อพุทธศาสนิกชนขึ้นไปถึงบริเวณพระธาตุแล้วบางแห่งจะมีการเวียนเทียนรอบพระธาตุ 3 รอบ บางแห่งจะนั่งสวดมนต์ ณ จุดเดียว บางแห่งนอกจากจะสวดมนต์แล้วยังมีพิธี “ไหว้พระธาตุ” หรือ “สรงน้ำพระธาตุ” หรือ “ห่มผ้าพระธาตุ” ด้วย ซึ่งแล้วแต่ว่าผู้นำในการบูชาจะกำหนดให้ดำเนินการในรูปแบบใดไม่มีตายตัว นอกจากการบูชาพระธาตุประจำปีซึ่งเป็นประเพณีแล้ว การบูชาพระธาตุทั่วไป หมายถึง การบูชาพระธาตุที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ตายตัวดังกล่าวข้างต้น เป็นการบูชาปัจเจกบุคคลหรือคณะบุคคลสามารถทำได้หลายรูปแบบ เท่าที่ปรากฏในตำนาน ประเพณีการปฏิบัติทั่วไปมีดังนี้

1. การบูชาด้วยการวางดอกไม้ต่าง ๆ ไว้ที่ฐานพระธาตุ เช่น ดอกบัว เป็นต้น
2. การบูชาด้วยไม้จันทร์ ของหอม ธูป เทียน

3. การบูชาด้วยการเจิมแป้งที่ฐานหรือองค์พระธาตุ
 4. การบูชาด้วยการถวาย ต้นกล้วยพลูกล้วย ดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง ดอกไม้แก้ว
 5. การบูชาด้วยการสร้างขานรอบเจดีย์
 6. การบูชาโดยการจัดดอกไม้ที่วางไว้ไม่เรียบร้อยโดยการจัดให้เรียบร้อยเป็นระเบียบและสวยงาม
 7. การบูชาโดยการแผ้วถางหญ้ารอบองค์พระธาตุ
 8. บูชาโดยการตัดแต่งกิ่งไม้และตัดเถาวัลย์รอบองค์พระธาตุมิให้ปกคลุมหรือบดบังทัศนียภาพองค์พระธาตุ
 9. บูชาโดยการสร้างเจดีย์ธาตุองค์เล็ก ๆ รอบพระธาตุเพื่อเป็นบริวารของพระธาตุองค์ใหญ่
 10. การบูชาด้วยอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องเล่นต่าง ๆ
 11. การบูชาโดยการประดับธงประดับริ้วด้วยกระดาษหรือผ้าสีต่าง ๆ รอบองค์พระเจดีย์
 12. การบูชาโดยการกราบไหว้(มือเปล่า)และชักชวนให้ผู้อื่นกราบไหว้บูชาด้วยการบูชาต่าง ๆ
- ดังกล่าวข้างต้นเป็น “อามิสบูชา” คือ การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานของการมุ่งสู่การปฏิบัติบูชาโดยการเริ่มต้นจากการสวดมนต์และรับศีลห้าหรือศีลแปดในวันขึ้นพระธาตุเป็นต้น

การบูชาดังกล่าวยังเกิดจากความเชื่อที่ว่าพระธาตุ 9 จอม ศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากพระธาตุดังกล่าวเป็นที่บรรจุ พระเกศาธาตุ พระนลาฏธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุ (ไม่แยกแยะว่าเป็นพระธาตุส่วนใดของพระพุทธองค์) ชาวเชียงรายจึงมีศรัทธาและเชื่อว่าหากได้กราบไหว้บูชาแล้วจะบังเกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวทั้งเรื่องการดำเนินชีวิต สุขภาพ และอาชีพการงาน เป็นต้น แม้ความเชื่อดังกล่าวจะเป็นความเชื่อผสมผสานระหว่างความเชื่อพลังอำนาจขององค์พระธาตุที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือมนุษย์ (ตามแบบศาสนาแบบเทวนิยม) และความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ปัญหาความทุกข์ด้วยตนเองตามแนวทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาแบบอเทวนิยมก็ตาม แต่โดยรวมผู้วิจัยยังเห็นว่าการบูชาดังกล่าวยังเป็นการบูชาโดยมีสัมมาทิฐิ (มีความเห็นชอบ) เป็นที่ตั้งแม้วิธีการจะมีการปฏิบัติแบบผสมผสานกันบ้างแต่ก็ยังอยู่ในข่ายของ “ศรัทธาญาณสัมปยุต” จึงเป็นการบูชาที่เกิดจากศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 วิเคราะห์ศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย พบว่า 1) ศรัทธาของชาวพุทธในจังหวัดเชียงรายที่มีต่อพระธาตุ 9 จอมมีคุณค่าหลายทาง กล่าวคือ มีคุณค่าต่อพระพุทธศาสนาโดยตรง คุณค่าต่อผู้นำทุกระดับ ดังเช่น ในฐานะเป็นเครื่องมือเสริมสร้างบารมีของพระราชาในสมัยโบราณและผู้นำชุมชนในสมัยปัจจุบัน มีคุณค่าในฐานะเป็น

เครื่องมือสื่อทอดอายุกาลแห่งพระพุทธศาสนา คุณค่าทางด้านจิตใจในฐานะที่เป็นที่พึ่งทางใจ คุณค่าในฐานะที่เป็นกุศโลบายให้คนสนใจในการปฏิบัติธรรม คุณค่าในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดประเพณีที่ดีงามในท้องถิ่น คุณค่าทางเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้แก่ชุมชน 2) การบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมมาก เนื่องจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรกรรมเพื่อบริโภคแบบดั้งเดิมมาเป็นสังคมเกษตรอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการการค้า ประกอบกับเป็นสังคมที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากเพื่อการสื่อสารแล้วยังใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการอีกด้วย กระแสบริโภคนิยมที่คนยกย่องนับถือคนมีอำนาจทางทรัพย์สินเงินทอง (วัตถุ) มากกว่าด้านจิตใจ (ศีลธรรมและความดี) จึงทำให้พฤติกรรมการบูชาพระธาตุ 9 จอม เปลี่ยนแปลงไปหลายด้าน ซึ่งผู้วิจัยพบว่า มีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ คือ 1) ด้านแนวคิดการบูชา 2) หลักการบูชา 3) จุดมุ่งหมายของการบูชา 4) วิธีการบูชา และ 5) อานิสงส์ของการบูชาทั้ง 5 ด้านดังกล่าวเป็นไปในทางวัตถุนิยม (อามิสบูชา) ซึ่งเบี่ยงเบนไปจากการปฏิบัติบูชา (ธรรมบูชา) ค่อนข้างจะมากด้วย โดยการแสดงออกถึงวิธีการบูชาด้วยวัตถุที่สลับซับซ้อนมีขั้นตอนมากมายแต่ก็แฝงด้วยการประดิษฐ์กรรมทางวัตถุที่วิจิตรงดงามอันเป็นบ่อเกิดของสิ่งประดิษฐ์ทางศิลปกรรมหลากหลายมากมายหลายประเภทที่สำคัญยังเป็นบ่อเกิดศิลปวัตถุจำนวนมากอันถือได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดพุทธศิลปะอีกทางหนึ่งด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ความศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย พบว่า การบูชาพระธาตุ 9 จอม มีลักษณะแบบจารีตประเพณี (แบบเดิม) ประกอบด้วยศรัทธา หมายถึง ความเชื่อที่ตรงตามกฎแห่งความจริง ตามธรรมและน้อมใจศรัทธาด้วยความเคารพต่อธรรมชาติที่เป็นจริงนั้น หรือศรัทธาเลื่อมใสในตัวบุคคลมีพระพุทธรูปเจ้าหรือพระอรหันตสาวกทั้งหลาย เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพรหม โสภาโส (ทองคำ) ได้กล่าวถึงศรัทธาไว้ว่า ศรัทธาเป็นภาษาสันสกฤต ซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า สหธา แปลว่า ความเชื่อ แยกศัพท์ได้ดังนี้ ส บ ท หน้า ธา ธาตุ เป็นไปในความเชื่อมั่น ตั้งมั่น อ ปัจจัยในนามกิตก์ วิเคราะห์ศัพท์ได้ดังนี้ สหทหติ เอตยาติ สหธา แปลว่า ที่ชื่อว่าศรัทธาเพราะเป็นเหตุให้บุคคลเชื่อมั่น สมมา จิตตนิเรติ เอตยาติ สหธา แปลว่า ที่ชื่อว่าศรัทธาเพราะเป็นเหตุให้บุคคลตั้งจิตชอบ สยิ สหทหติ สหธา แปลว่า ที่ชื่อว่าศรัทธาเพราะเป็นธรรมชาติตั้งมั่น ศรัทธา มักใช้คู่กับคำว่าปสาทะ ที่แปลว่าความเลื่อมใส ศรัทธาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2

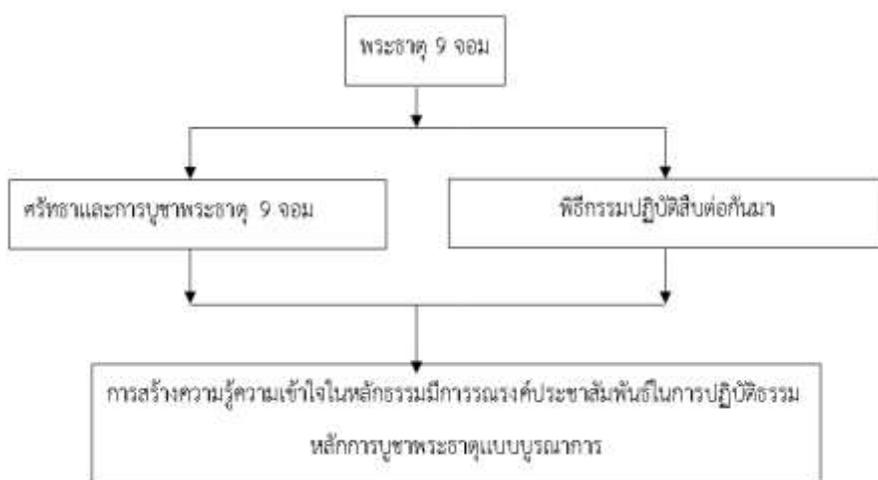
กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1. สัทธาญาณวิปยุต คือ ความเชื่อที่ไม่มีปัญญากำกับ 2. สัทธาญาณสัมปยุต คือ ความเชื่อที่มีปัญญากำกับ (พระมหาพรหม โอภาโส (ทองคำ), 2542)

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การบูชาพระธาตุ 9 จอม แบบผสมผสานหรือแบบบูรณาการ (แบบปัจจุบัน) มี 2 ลักษณะ คือ อามิสบูชาและปฏิบัติบูชาหรือธรรมบูชา ตามหลักการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา โดยอามิสบูชาเป็นการบูชาพระธาตุด้วยดอกไม้ของหอมและวัตถุต่าง ๆ หรือการทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ส่วนปฏิบัติบูชาหรือธรรมบูชา คือ การปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยเป็นไปตามหลักไตรสิกขา คือ การบำเพ็ญตนในการรักษาศีล ทำสมาธิ และเจริญภาวนาสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาภานุ ภาณุโก (กลิ่นปราชัญ) ได้กล่าวถึงประเภทของศรัทธาไว้ว่า ในพระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์หลักของพุทธปรัชญาเถรวาท ไม่ได้แบ่งประเภทของศรัทธาไว้ คงมีแต่ตถาคตโพธิศรัทธาแต่อย่างเดียว แต่พุทธปรัชญาเถรวาท สอนให้มีศรัทธาที่ประกอบด้วยเหตุและผลเป็นสัมมาทิฐิ พระธรรมสังคหะเถระในชั้นต่อมาได้รวบรวมศรัทธาไว้ 4 ประเภท คือ 1. กัมมศรัทธา เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม 2. วิปากศรัทธา เชื่อผลแห่งกรรม 3. กัมมัสสกตาศรัทธา เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของ ๆ ตัว 4. ตถาคตโพธิศรัทธา เชื่อปัญญาการตรัสรู้เองโดยชอบของผู้มีพระภาคเจ้า ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าศรัทธาเป็นเบื้องต้นแห่งการทำกิจการต่าง ๆ และในการปฏิบัติธรรมเบื้องต้นเริ่มตั้งแต่ระดับโลกียะไปสู่ระดับโลกุตระ (พระมหาภานุ ภาณุโก (กลิ่นปราชัญ), 2547) การบูชาของการบูชาพระธาตุ 9 จอมในปัจจุบัน เป็นการบูชาที่มีความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างความเชื่อตามจารีตประเพณี (แบบเดิม) และความเชื่อตามแนวทางของพระพุทธศาสนา (แบบใหม่) จึงเป็นทั้งศรัทธาญาณสัมปยุตและศรัทธาญาณวิปยุต ภายใต้บริบททางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ควรมีทิศทางความศรัทธาและการบูชาทั้ง 2 ประการจึงจะเหมาะสม คือ 1) ศรัทธาญาณสัมปยุต และ 2) ศรัทธาญาณวิปยุต ให้สมดุลกัน หรือเรียกว่าเป็นการบูชาแบบทางสายกลาง (มัชฌิมปฏิปทา) ผลจากการบูชาพระธาตุ 9 จอม แบบผสมผสานทำให้เกิดอานิสงส์ คือ 1) ได้สุขภาพกายที่ดี 2) อานิสงส์จากการสำรวมวาจา เป็นการรักษาศีลข้อ 4 ได้เป็นอย่างดี 3) บ่งบอกบุคคลอยู่ในร่องรอยความเมตตากรุณา 4) เกิดความสบายใจเพราะเป็นศูนย์รวมศรัทธาแห่งตน 5) เป็นการต่ออายุพระพุทธศาสนา 6) มุ่งเน้นความมีโชคลาภทรัพย์สินเงินทองเกียรติยศ ชื่อเสียง ความไม่เจ็บไข้ ความปลอดภัยไม่มีอันตรายใด 7) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีผลดีต่อระบบเศรษฐกิจเกิดการหมุนเวียนของเงินตราในชุมชนและท้องถิ่น ส่งผลต่อเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดเชียงราย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณรงค์ วิจิตตธมโม (เพิ่มกลาง) เรื่อง “วิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุ 9 จอม ในจังหวัดเชียงราย” พบว่าพระธาตุ 9 จอมเป็นโบราณสถานที่มีประวัติความเป็นมาหลายยุคสมัย ซึ่งคุณลักษณะตามตำนานเชื่อ

ว่าเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และมีความโดดเด่นด้านพุทธศิลป์ไม่ซ้ำแบบกัน มีความสำคัญในฐานะเป็นปูชนียวัตถุที่ทรงคุณค่าต่อจิตใจ เป็นศูนย์รวมแห่งความรักสามัคคีของคนในท้องถิ่นควรค่าแก่การศึกษา

องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย

ศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงราย มีผลต่อความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตประจำวัน พระธาตุ 9 จอม จึงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ความเชื่อ ความศรัทธาและการบูชาพระธาตุที่เป็นพิธีกรรมปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนานจนเป็นจารีตประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวเชียงรายที่ถือปฏิบัติสืบกันมาอย่างครบถ้วนและจะสืบทอดกันไปอีกยาวนาน การปฏิบัติในยุคต่อไปจะมีการยึดหลักการบูชาพระธาตุแบบบูรณาการและยึดในเจตนารมณ์ศรัทธา และการบูชาพระธาตุ 9 จอม ให้เป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนาให้มากที่สุด มีการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น มีความพยายามในการปรับปรุงพฤติกรรม พร้อมทั้งปรับศรัทธาและการบูชาของตนเองไปสู่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สรุปเป็นรูปแผนผัง ดังนี้

แผนผังที่ 1 องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย

จากแผนผังที่ 1 องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย สามารถอธิบายได้ว่า ศรัทธาและการบูชาพระธาตุ 9 จอมของชาวพุทธในจังหวัดเชียงรายนั้น สามารถแบ่งการปฏิบัติออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) ศรัทธาและบูชาพระธาตุ 9 จอม เพราะความตั้งใจจริง และ 2) ศรัทธาและบูชาพระธาตุ 9 จอม

เพราะเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมา ด้วยลักษณะทั้ง 2 อย่างนี้ เกิดแบบแผนการสร้างความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรม มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในการปฏิบัติธรรม เรียกว่า หลักบูชาพระธาตุแบบบูรณาการ **สรุปและข้อเสนอแนะ**

พระธาตุ 9 จอมเป็นโบราณสถานที่มีประวัติความเป็นมาหลายยุคสมัย ซึ่งคุณลักษณะตามตำนานเชื่อว่า เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และมีความโดดเด่นด้านพุทธศิลป์ไม่ซ้ำแบบกัน มีความสำคัญในฐานะเป็นปูชนียวัตถุที่ทรงคุณค่าต่อจิตใจ เป็นศูนย์รวมแห่งความรักสามัคคีของคนในท้องถิ่นควรค่าแก่การศึกษา จากจุดมุ่งหมายในการบูชาของการบูชาพระธาตุ 9 จอมในปัจจุบัน เป็นความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างความเชื่อตามจารีตประเพณี (แบบเดิม) และความเชื่อตามแนวทางของพระพุทธศาสนา (แบบใหม่) ป็นทั้งศรัทธาญาณสัมปยุตและศรัทธาญาณวิปยุต ในสังคมยุคปัจจุบัน มีความศรัทธาและการบูชาทั้ง 2 ประการ คือ 1) ศรัทธาญาณสัมปยุต และ 2) ศรัทธาญาณวิปยุต ให้สมดุลกัน หรือเรียกว่าเป็นการบูชาแบบทางสายกลาง (มัชฌิมปฏิปทา) ผลจากการบูชาพระธาตุ 9 จอมแบบผสมผสานทำให้เกิดอานิสงส์ คือ 1) ได้สุขภาพกายที่ดี 2) อานิสงส์จากการสำรวมวาจา เป็นการรักษาศีลข้อ 4 ได้เป็นอย่างดี 3) บ่งบอกบุคคลอยู่ในร่องรอยความเมตตากรุณา 4) เกิดความสบายใจ เพราะเป็นศูนย์รวมศรัทธาแห่งตน 5) เป็นการต่ออายุพระพุทธศาสนา 6) มุ่งเน้นความมีโชคลาภทรัพย์สินเงินทองเกียรติยศ ชื่อเสียง ความไม่เจ็บไข้ ความปลอดภัยไม่มีอันตรายใด 7) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีผลดีต่อระบบเศรษฐกิจเกิดการหมุนเวียนของเงินตราในชุมชนและท้องถิ่นส่งผลต่อเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดเชียงราย

References

- กรมหลวงชินวราวุฒินันท์. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า. (2536). *พระคัมภีร์อภิธานปิทีปิกา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระมหาณรงค์ วิจิตรธรรมโม (เพิ่มกลาง). (2560). *“วิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุ 9 จอมในจังหวัดเชียงราย”*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญญา ปรกโม (คนหมั่น). (2557). *“การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง”*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาปรม โอบาโส (ทองคำ). (2542). “*ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน*”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาภาณุ ภาณุโก (กลีนปราชนัญ), (2547). “*การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องศรัทธาในพุทธปรัชญาเถรวาท กับ เซนต์ออกัสติน*”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 2539*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สภาวัฒนธรรมอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย. (2557). *100 ปี เมืองเทิงรำลึก*. เชียงราย : โรงพิมพ์แม่สายการพิมพ์.

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย. (2558). *ตำนานพระธาตุ 9 จอม จังหวัดเชียงราย*. เชียงราย : โรงพิมพ์ไพศาลการพิมพ์.